

OSLOMET

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Utredning av kunnskapsgrunnlaget for sosialhjelpssatser

Skrevet av Silje E. Skuland, Andreea I. Alecu, Erlend Lun Kok, Ann-Kristin Ansteensen, Gun Roos, Markus Lynum og Lilli Wolland

På oppdrag fra Arbeids og inkluderingsdepartementet

Silje Elisabeth Skuland, sosiolog (PhD), forskningsleder ved SIFO

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

OSLOMET

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Utredning av kunnskapsgrunnlaget for sosialhjelpssatser

Silje Elisabeth Skuland, Andreea Ioana Alecu, Erlend Hua Lun Kok, Ann-Kristin Ansteensen, Gun Roos, Markus Lynum og Lilli Wolland Blomberg

STORBYUNIVERSITETET
FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

SIFO-RAPPORT 5-2024

Problemstilling og mandat

Oppdrag

- Hovedproblemstillingen for oppdraget har vært å undersøke hva et forsvarlig livsopphold er i dagens Norge for ulike brukerkategorier av tjenestemottakere av økonomisk sosialhjelp.

Resultat

- Å komme frem til en **totalsum** som ulike mennesker kan forvalte ulikt, men som vi likevel kan anta at muliggjør et forsvarlig livsopphold i en avgrenset tidsperiode.

Vårt utgangspunkt har vært at livsoppholdet er forsvarlig så lenge helse ivaretas i perioden man mottar ytelsen, og at ytelsen er forenelig med målet om en helsefremmende levestandard for alle

Hvordan forstår vi økonomisk sosialhjelp?

Sosialtjenesteloven §18 - Stønad til livsopphold

- De som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldende andre økonomiske rettigheter, har krav på økonomisk stønad.
- **Stønaden bør ta sikte på å gjøre vedkommende selvhjulpen.**
- Ved vurdering av søknad om stønad til familier skal det ikke tas hensyn til barnetrygd og barns inntekt av arbeid i fritid og skoleferier.

Rundskriv A-3/2023

- **De veiledende retningslinjene omfatter utgifter til helt grunnleggende behov, som mat, klær, kommunikasjon, husholdningsartikler og hygiene med mer, og tar videre hensyn til andre sider av dagliglivet, som fritid og sosiale behov.**
- Utgifter til andre nødvendige ting, som bolig, strøm og oppvarming, bolig- og innboforsikring, innbo og utstyr inngår i livsopphold, men er ikke inkludert ved fastsettelse av de veiledende retningslinjene, da ***dette er utgifter som varierer mye.***

FRAMGANGSMÅTE

Lest 300 vitenskapelig artikler og rapporten om sosialhjelp

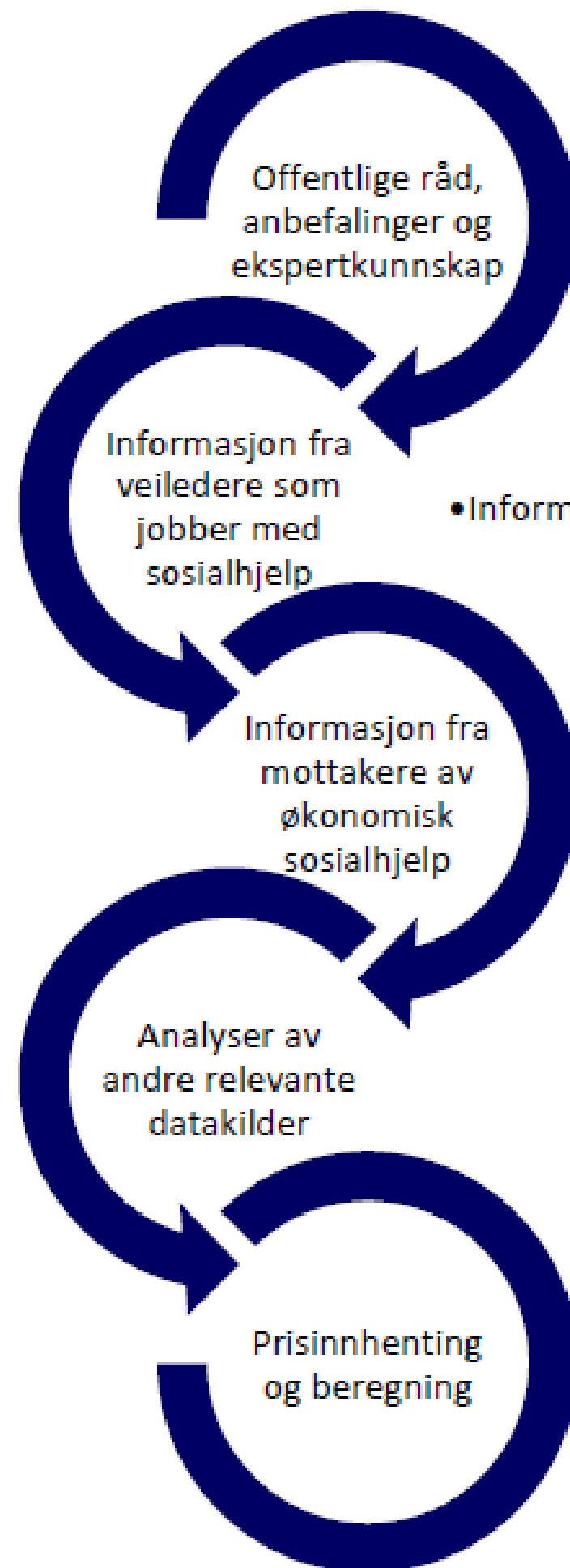

- Systematisk gjennomgang av forskning på sosialhjelp og sosialhjelpsmottakere
- Innhenting av offentlige råd og anbefalinger
- Samtaler med eksperter for de ulike områdene
- Innspill fra ekspertgruppe

- Informantintervjuer
- Intervjuer med 6 veiledere fra en lite, en middels og en stor kommune

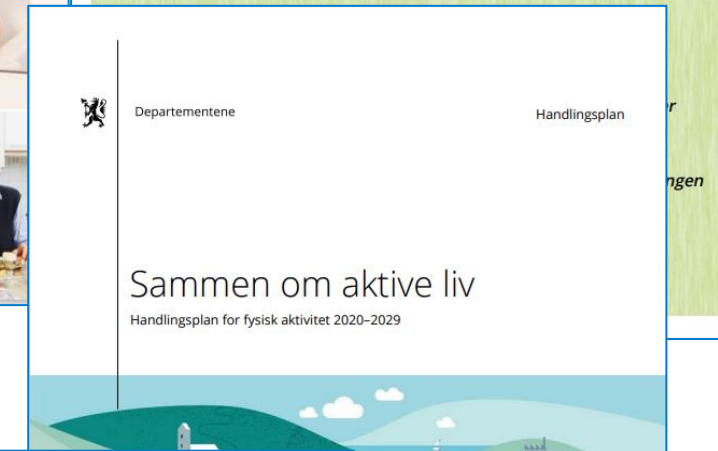
- Informantintervjuer
- Spørreundersøkelse

- 20 intervjuer med sosialhjelpsmottakere
- Spørreundersøkelse med 1500 nåværende og tidligere mottakere av sosialhjelp
- Befolkningsundersøkelse (n= 3000) om hvilke behov alle bør ha tilgang til (og sosialhjelpsmottakere)

Eksempler på stortingsmeldinger

Husk at vår forståelse av begrepet 'forsvarlig livsopphold' handler om at helse skal holdes vedlike når man mottar sosialhjelp

Forbehold og forbruksområder

- Korttidsbudsjett: varighet inntil 1 år
- **Gjelder for: personer som er friske og ved god helse.**
- Budsjettet er beregnet på hushold som allerede lever på et rimelig forbruksnivå, og passer ikke for folk i etableringsfasen.
- Korttidsbudsjettene skal i hovedsak kun dekke daglige, løpende utgifter, samt noen få mer sjeldne utgifter.
- Budsjettene bygger ikke på tilbud som kun driftes av frivillige aktører.
- Inneholder kun noen salgs-/tilbudspriser, men bygger ikke på utstrakt bruk av slags-/tilbudspriser.

Mat og drikke

Husholdnings-
artikler og
hygiene (til
hjemmet)

Personlig pleie
og hygiene

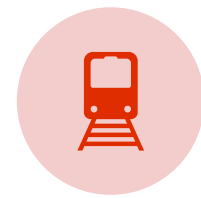
Klær og sko

Kommunikasjon,
digitale medier
og
underholdning

Fritid, lek og
sosial deltakelse

Transport, reise
og frakt

**VÅRE UNDERSØKELSER VISER AT
SOSIALHJELPMOTTAKERE HAR BEGRENSEDE
MULIGHETER TIL Å DEKKE BEHOVENE
SOSIALHJELPEN ER MENT FOR**

Sosialhjelpsmottakere har andre utgifter (gjeld, forsikring, bolig transport mm) som går utover livsoppholdet

Sosialhjelpsmottakere får betydelig hjelp fra nettverket sitt, men det gjelder ikke alle

Mat og drikke

Spørreundersøkelsen:

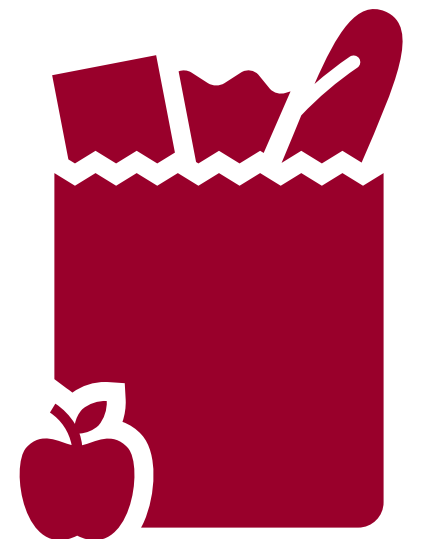
- 1/3 sosialhjelpsmottakere har opplevd å ikke ha råd til et varmt måltid med kjøtt eller fisk annenhver dag
- Halvparten rapporterte at de ikke kunne spise mat som er i tråd med nasjonale kostholdsradene.
- Litt under 1/3 svarte at de har opplevd å ikke ha råd til å spise seg mett hver dag.

Intervjuundersøkelsen: Informantene ga uttrykk for å være matusikre: «...sånn å spise en gang per dag liksom, bare for å få noe å ... Men det går greit. Akkurat nå så går det greit. (...) Barna får bestandig spise seg mett. Og vi har liksom bestandig brød og ... Eller stort sett bestandig brød (Fredrikke, 38 år, par med barn).

Befolkningsundersøkelsen:

- 9 av 10 (92%) svarer at å kunne spise mat som er i tråd med nasjonale kostholdsrad er viktig for sosialhjelpsmottakere

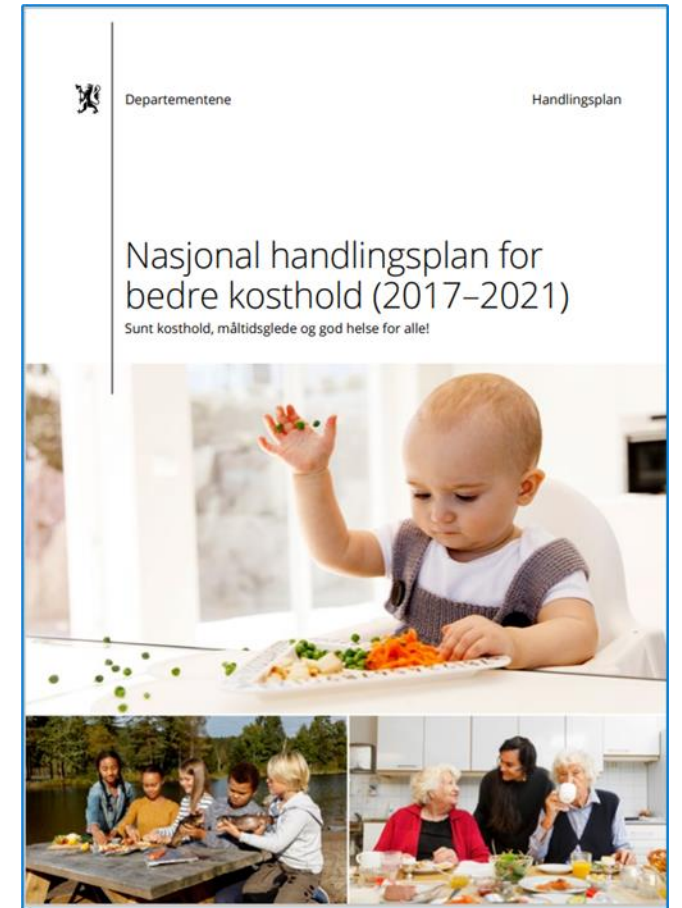
Våre undersøkelser viser at sosialhjelpsmottakere har begrensede muligheter til å spise nok og sunn mat

Mat og drikke

- I Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017-2021) har som overordnet mål «*et sunt og variert kosthold i hele befolkningen uavhengig av kjønn, alder, geografi, sosioøkonomisk status, kulturell bakgrunn, funksjonsevne, religion og livssyn*»
- Vi har beregnet nøkterne kostnader ved å følge et sunt kosthold gjennom en måned for ulike brukergrupper
- Vi har rådført oss med ernæringsforskere fra FHI
- Matbudsjettet vi foreslår er forenlig med kostholdsrådene, tilpasset et typisk norsk måltidsmønster og består av:

Eksempler på en dagsmeny:

- **Frokost** kan bestå av for eksempel:
  - yoghurt, müsli, juice, kaffe/te
  - havregrøt, melk, bær, kaffe/te
- **Lunsj:** Brød (grovt) med pålegg (f.eks. gulost, brunost, skinke, leverpostei, makrell, syltetøy), melk, grønnsaker/frukt
- **Mellommåltid:** Frukt / nøtter
- **Middag** kan bestå av for eksempel:
  - Kyllingwok med grønnsaker og ris ELLER lasagne med kjøttdeig og salat (salat, tomat, agurk)
  - Fiskekaker, saus, råkostsalat (gulrot/eple), erter, potet ELLER Torsk, urtesaus, poteter og agurksalat
  - Linsegryte, couscous ELLER Blomkål-/brokkolisuppe og pannekaker med syltetøy
- **Kveldsmat:** Brød, pålegg, grønnsaker/frukt

Klær og sko

- Det fins få anbefalinger om bekledning fra offentlige myndigheter, men noen er det: FHI, Helsedirektoratet, barnehage og skole
- Utover dette gis det råd om å bekledning til anledninger (Klepp og Tobiasson (2020))
- Med klimaet i Norge er det behov for en nokså variert garderobe

Intervjuundersøkelsen: Få prioriterte klær til seg selv og mange reparerte klær og sko. Med ungdom i huset var det utfordrende å unngå at barna skilte seg negativt ut.

«De har jo [allerede] veldig mange meninger om hva de skal gå med, og da må man prioritere. Plutselig så må hun ha ei jakke, ikke sant? Da prøver jeg å gå på tilbud da og prøver å finne. Men så er det sånn, okay, den skal være sånn og den skal være sånn og den skal være sånn, for ellers så går hun jo ikke med det. Det er jo kjempevanskelig. (Katrine, 43 år, par med barn).

«I mitt tilfelle så holdt jo sålen på de vinterskoene på å dette av og de hadde jeg festet med teip, men det så litt dumt ut (Anders, 37 år, enslig).»

Spørreundersøkelsen:

- Halvparten rapporterte at ikke kunne erstatte utslitte klær og sko. Halvparten rapporterte dessuten at de ikke hadde klær og sko de følte seg presentable i.

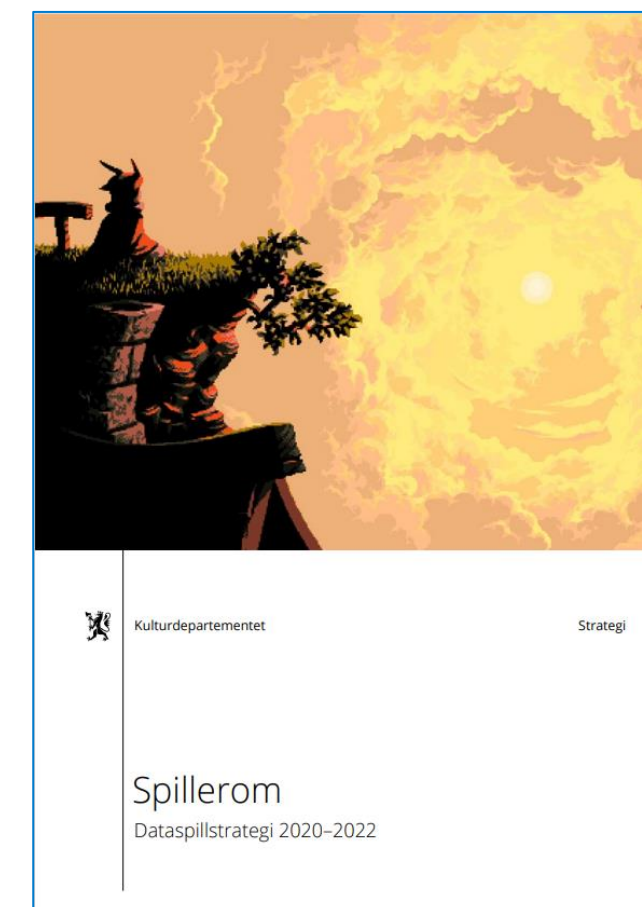
Befolkningsundersøkelsen:

- Over 9 av 10 av respondentene som har deltatt i undersøkelsen svarer at det er viktig å kunne erstatte utslitte klær med nye klær for sosialhjelpsmottakere (92 %).
- Over 9 av 10 mener at det er viktig å ha minst to par sko som passer, inkludert et par vintersko for sosialhjelpsmottakere (96%).

Fritid, lek og sosial deltagelse

- Regjeringens dataspillstrategi (2020-2022) løftes dataspill som en viktig fritidsaktivitet (Kultur og likestillingsdepartementet, 2019)
- Regjeringen vil utarbeide en veiviser med folkehelseiltak mot ensomhet og vurdere å lage en handlingsplan som forebygger sosial isolasjon (Psykisk helse og livskvalitet, Regjeringen, 2023)
- Mål om en helsefremmende levestandard for alle (Folkehelsemeldingen, Helse- og omsorgsdepartementet, 2023)
- Fysisk aktivitet bidrar til bedre livskvalitet og bidrar til å være selvhjulpen (Helse- og omsorgsdepartementet, 2020).

Intervjuundersøkelsen:

- «Da får jeg nerver når de sier at de er på vei. Løpe og hente tomflasker og løpe ned på butikken for å ta imot de, bare for å ha ett eller annet å tilby. Det er sånn at jeg får nerver nesten, altså. Savner de jo hele tiden. Du sier jo aldri nei hvis de vil komme (Jens, 58 år, helgepappa).»

Spørreundersøkelsen:

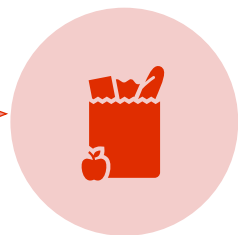
- Om lag halvparten rapporterte å ikke ha hatt god nok økonomi til at barnet deres kunne delta regelmessig i en organisert fritidsaktivitet hvor man må betale kontingent.
- 2/5 Videre, rapporterte å ikke ha hatt god nok økonomi til å kjøpe klær og utstyr for å delta på organiserte fritidsaktiviteter.
- 2/5 rapporterte å ikke ha hatt god nok økonomi til at barnet deres kunne bli kjørt med bil eller kollektivt til og fra fritidsaktiviteter.
- 2/5 oppga at de har opplevd å ikke ha råd til å invitere familie eller venner på besøk ved høytider eller feiringer. Over halvparten 54% svarer at de har opplevd å ikke ha råd til å gå på kafe sammen med venner eller familie og halvparten svarte at de hadde opplevd å ikke ha råd til å reise for å besøke familie og/eller venner.

Befolkningsundersøkelsen:

Over halvparten (55%) mener at det er viktig å få anledning til å trene regelmessig i eksempelvis treningsstudio eller svømmebasseng for sosialhjelpsmottakere.

Forbruksområder som vurderes

Forutsetter kjøkken, kjøkkenutstyr, hvitevarer mm.

Mat og drikke

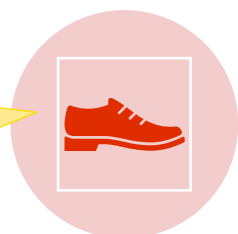
Husholdningsartikler og hygiene (til hjemmet)

Personlig pleie og hygiene

Forutsetter støvsuger, hvitevarer, vaskekost mm

Forutsetter en kropp tilpasset normale størrelser

Klær og sko

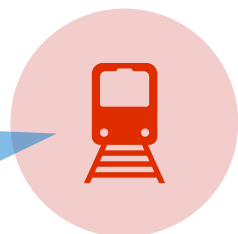
Kommunikasjon, digitale medier og underholdning

Fritid, lek og sosial deltakelse

Tilgang på tannhelsebehandling, annen helsehjelp og medisiner ved behov

Forutsetter kollektivtilbud, normal tilgang på frakt, «en mobil kropp»

Transport, reise og frakt

Forutsetter tilgang på bredbånd og digitalt utstyr

Forutsetter mulighet til familiesammenkomster, tilgang på fritidsutstyr, mulighet til å satse på organiserte aktiviteter og reisevirksomhet. For barn: fritidsaktiviteter til venner/klassekamerater

Varekurver inkludert i budsjettet

- Produkter som kan ikke prisnormeres, men er en del av et forsvarlig livsopphold:
- Bredbåndsabonnement eller bredbånd og TV kanalpakkeabonnement
- Kollektivtransport - månedskort
- Kontingent og utstyr nødvendig for deltakelse i fritidsaktivitet for barn og ungdom
- Organisering av bursdagsfeiringen eller andre høytidsfeiringen for husholdningen

1000,-
eller mer
er holdt
utenfor

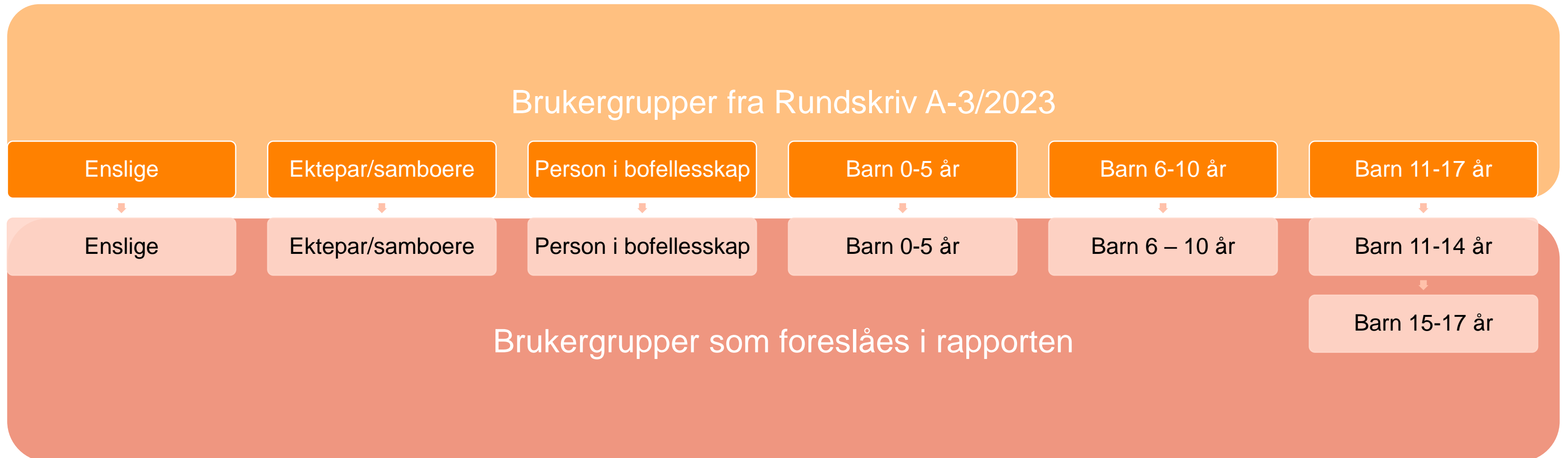
Tabell 6-1 Oversikt over varekurvenes dekning av behov, samt prismåling av behov.

Varekurver	Helt dekkede behov	Delvis dekkede behov	Behov som ikke er inkludert i budsjettene
Mat og drikke	Utgjør rundt 50%		Spesialdiett, allergi, m.m. <i>Nikotin- og alkoholholdige produkter</i>
Husholdningsartikler og hygiene i husholdet			Møbler, hvitevarer, husholdningstekstiler (inkl. sengetøy, laken, dyner, puter, håndkle, gardiner), belysning (eks. lamper); kjøkkenutstyr, rengjøringsutstyr (som støvsuger, kost, mopp, med mer).
Hygiene og personlig pleie (individ)			Helseutgifter (inkl. tannlege) og utgifter til medisiner; Solbriller, toalettmappe, sminke/kosmetikk o.l.
Klær og sko	Utgjør rundt 13%		Forutsetter tilgang til komplett garderobe. Festklær, formelle klær, sesongavhengig yttertøy og sko (vinter), koffert, skolesaker (pennal, skolesekk, gymbag), samt andre klesplagg med lengere brukstid med mer
Kommunikasjon, digitale medier og underholdning	Utgjør mellom 20 og 35%		Mobiltelefon, TV-apparat, nettbrett, lydanlegg (eks DAB-radio/trådløs høyttaler), datamaskin eller bærbar PC og med tilbehør <i>Bredbånd/Bredbånd og TV-kanalpakke er kan ikke prisnormeres og må vurderes individuelt.</i>
Fritid, lek og spill			Friluftsutstyr (inkludert sykkel/sparkesykkel, ski o.l.), spillkonsoll/spill-pc med mer <i>Medlemskontingent og utstyr for deltakelse i fritidsaktiviteter for barn og unge kan ikke prisnormeres og må vurderes individuelt.</i>
Transport, reiser og frakt			Bilkostnader, lengere reiser med kollektiv transport <i>Utgifter til kollektivtransport (månedskort) kan ikke prisnormeres og må vurderes individuelt.</i>

ANBEFALINGER

Inndeling i brukergrupper

Budsjetter for de ulike gruppene

Tabell 7-2: Sammenligning av foreslåtte beløp med januar 2024 veiledende satser

Brukergrupper i veiledende satser	Forslått brukergrupper	Foreslått månedlig totalsum (kr/måned)	Månedlig sum i veiledende satser (kr/ måned)	Differanse mellom totalsum foreslått her og veiledende satser jan. 2024 (kr/ måned)
Enslige	Enslige	8 666	7 850	816
Ektepar/samboere	Ektepar/samboere	14 940	13 100	1 840
Person i bofellesskap	Person i bofellesskap	7 520	6 600	920
Barn 0 – 5 år	Barn 0 – 5 år	4 316	3 850	466
Barn 6 – 10 år	Barn 6 – 10 år	4 560	3 950	610
Barn 11 – 17 år	Barn 11 – 14 år	5 483	5 150	333
Barn 11 – 17 år	Barn 15 – 17 år*	7 070	5 150	1 920

Mulige grunner til avvik:

- Helvurdering av grunnlaget
- Digitalisering og forventinger til digital deltakelse
- Endringer i produkt-tilbud og priser som ikke fanges av KPI på en tilstrekkelig måte

Ikke mulig å prisnormere på grunn av lokale forskjeller – og må legges til:

- Bredbåndsabonnement eller bredbånd og TV kanalpakkeabonnement
- Kollektivtransport - månedskort
- Kontingent og utstyr nødvendig for deltakelse i fritidsaktivitet for barn og ungdom

Eksempel beregning med foreslåtte satser

Eksempelperson	Sats for enslige ¹	Månedskort	Bredbånd	Månedlig totalsum
Enslig person som bor i Bergen og har behov for 1 sone kollektivtransport i Bergen. Må dekke selv bredbånd.	8666	785	1500	10 951 kr
Enslig person som bor i Oslo og har behov for 2 soner kollektivtransport i Oslo. Må dekke selv bredbånd.	8666	1589	1000	11 255 kr
Enslig person som leier leilighet i Oslo og som betaler for bredbånd som en del av fellesutgifter. Behov for 1 sone kollektivtransport.	8666	897	-	9 563 kr

Note: ¹Sum er hentet fra vårt foreslåtte budsjett

Stordriftsfordeler

- **Vi har ikke et empirisk grunnlagt for å kunne anbefale videreføring av stordriftsfordeler (dvs. avkortning i stønaden avhengig av antall medlemmer i husholdningen):**
  - Tilgjengelige data tilsier at en slik effekt kun finnes for mat og er i stor grad drevet av husholdninger med høy inntekt – men undersøkelsene er basert på data fra 2008, 2009 og 2012.
- **Anbefaling:** Vi fraråder at stønaden avkortes betydelig for barnerike familier. Betydelige avkortninger (eksempel: at de ikke gis støtte etter et forhånds definert antall barn tall) fører til samtlige barn i den husholdningen vil ikke kunne leve på et forsvarlig livsoppholdsnivå og vil gå utover prinsippet om barnets beste
- **Bør gjøres en ny evaluering av dette når Forbruksundersøkelsen 2024 er tilgjengelig i sin helhet.**

SPØRSMÅL?

TUSEN TAKK FOR MEG!